

اثر بخشی تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_ خصوصی در تحقق اهداف توسعه‌ای*

حسن نوعی اقدم^۱

شمس‌الدین حسینی^۲

عباس معمارنژاد^۳

کریم امامی‌جزء^۴

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۱/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۱/۲۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر تبیین تفاوت تاثیر تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی با سایر روش‌های تامین مالی بر اهداف توسعه‌ای در اقتصاد ایران است. فرضیه پژوهش داده‌های پیمایشی سال ۱۳۹۶ به روش دلفی فازی با استفاده از آزمون‌های تحلیل واریانس یک طرفه، کروسکال_والیس و حداقل اختلاف معنادار آزمون شده‌اند. یافته‌ها تفاوت معناداری بین تاثیر تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی با روش تامین مالی از طریق اخذ وام، فروش اوراق قرضه و فروش سهام بر اهداف توسعه‌ای را نشان می‌دهد. تفاوت معناداری بین تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی و بودجه دولت از نظر تاثیر بر اهداف توسعه‌ای وجود ندارد. برای تحقق اهداف توسعه‌ای افزایش سهم روش تامین مالی عمومی_خصوصی در بین سایر روش‌های تامین مالی ضرورت دارد. آزادسازی منابع مالی دولت، امکان افزایش مشارکت بخش خصوصی را فراهم می‌آورد.

واژه‌های کلیدی: تامین مالی، مشارکت، عمومی، خصوصی، توسعه.

طبقه بندی JEL: G38، G28، G18

* مقاله مستخرج از رساله دکتری حسن نوعی اقدم به راهنمایی دکتر شمس‌الدین حسینی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران است.

۱- دانشجوی دوره دکتری رشته اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. Noei_ghdam@yahoo.com

۲- استادیار اقتصاد، دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). Economics1967@gmail.com

۳- استادیار اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. ab_memar@yahoo.com

۴- استادیار اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. k-emami@srbiau.ac.ir

۱- مقدمه

تئوری‌های زیادی برای تبیین رابطه بین روش‌های تامین مالی و توسعه وجود دارد. این ارتباط متناسب با نحوه تامین مالی و ساختار اقتصادی تغییر می‌کند. روش‌های تامین مالی که به انواع مختلفی اعم از فروش اوراق قرضه، استقراض از خارج، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، مشارکت عمومی_ خصوصی قابل تقسیم اند، می‌توانند بر شاخص‌های توسعه موثر باشند. مساله اصلی عدم تمایز و عدم وجود تبیین علمی برای این تفاوت‌ها می‌باشد.

مشارکت عمومی_ خصوصی مکانیزمی است که در آن بخش عمومی به منظور تامین خدمات زیربنایی از ظرفیت‌های بخش خصوصی استفاده می‌نماید. در مشارکت عمومی_ خصوصی نقش دولت از سرمایه‌گذار، مجری و بهره‌بردار در پروژه‌های زیرساختی به سیاست‌گذار و تنظیم‌کننده مقررات و ناظر بر کیفیت و کمیت ارائه خدمات تبدیل می‌شود (دانش جعفری، داوود، ۱۳۹۱). مشارکت عمومی_ خصوصی تنها با هدف تامین مالی پروژه انجام نمی‌شود و بهره‌گیری از دیگر ظرفیت‌های بخش خصوصی مانند دانش و تجربه تخصصی، مهارت‌های مدیریتی، انگیزه برای مصرف بهینه منابع نیز می‌تواند مورد توجه باشد. (پریش بین، علی، ۱۳۹۲).

سرمایه یکی از مهمترین عوامل توسعه است و روش تامین مالی سرمایه بر عملکرد بنگاه‌های اقتصادی تأثیر ویژه ای دارد. (کرانن^۱، ۲۰۱۶) در بیشتر مطالعات مربوط به تبیین و تعیین تفاوت‌های تأثیر به ویژه در علوم اقتصادی از داده‌های ثبتي استفاده نموده‌اند و در این مقاله از روش دلفی فازی^۲ استفاده می‌شود. تامین منابع مالی در همه‌ی کشورها موضوعی مهم و درخور توجه است. هدف این مقاله تبیین تفاوت تأثیر تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_ خصوصی با سایر روش‌های تامین مالی بر اهداف توسعه‌ای است. در آزمون فرضیه‌ها، داده‌های پیمایشی سال ۱۳۹۶ به روش دلفی فازی جمع‌آوری و تلخیص شده اند، آزمون تحلیل واریانس یک طرفه^۳، کروسکال_والیس^۴ و حداقل اختلاف معنادار^۵ برای ارزیابی نتایج مورد استفاده قرار گرفته اند. در بخش اول ادبیات موضوع، در بخش دوم روش شناسی و در بخش سوم آزمون فرضیه‌ها در قالب الگوی مناسب برآورد شده اند. بخش پایانی به نتیجه‌گیری اختصاص دارد.

۲- ادبیات موضوع

قاعده رفتار عقلایی برای تبیین رفتارهای اقتصادی یک اصل طلایی محسوب می‌شود. بوکانان^۶ معتقد است که تمامی انسان‌ها و از جمله دولتمردان هدفشان حداکثر کردن منافع شخصی است لذا مناسب است قانون به گونه‌ای ساخته شود که اگر افراد به جامعه و مصالح آن زیانی وارد آورند نتیجه این باشد که به منافع شخصی خودشان زیان وارد شود. با توجه به اینکه دولت از یک سو

برای رفع ناکامی‌های بازار وارد عرصه اقتصاد می‌شود و از سوی دیگر خود دولت نوعی عدم کارایی دیگر را وارد نظام اقتصادی می‌کند؛ عقلایی است که حضور دولت در اقتصاد به گونه‌ای باشد که کمترین زیان عدم کارایی را به همراه داشته باشد (رضایی، محمد جواد و مهدی موحدی بک نظر، ۱۳۹۱).

حتی در اقتصادهایی که با درجه بالایی از آزادی اقتصادی شناخته می‌شوند و در آن‌ها تمامی سیستم انگیزشی و نهادی کشور به سود بخش خصوصی عمل می‌کند. بخشی از فعالیت‌های اقتصادی کماکان در اختیار دولت باقی مانده است. مشاهده این واقعیت این پرسش را پدید می‌آورد که چرا بخشی از فعالیت‌های اقتصادی در اختیار بخش خصوصی نیست و دولت متولی آن است؟ چرا دست نامرئی آدام اسمیت^۷ از آن کوتاه مانده؟ مگر نه اینکه مکانیسم بازار قادر است منابع را به طور بهینه تخصیص دهد و ضمن اینکه تولید را با حداقل هزینه‌ها ممکن می‌سازد مصرف‌کنندگان را به بالاترین سطح مطلوبیت می‌رساند؟ (خداپرست مشهدی مهدی، روح الله نظری، بهرام فتحی، ۱۳۹۰).

همواره تعیین نقش و کارکردهای دولت مسئله‌ای مناقشه برانگیز بوده است. اینکه دولت چه کاری انجام دهد یا ندهد، از گذشته‌های دور مورد پرسش واقع شده و هر بار به مقتضای زمان و مکان، پاسخی متفاوت دریافت داشته است. مثلاً سوداگران عقیده داشتند که دولت همواره باید در خدمت توسعه صادرات و حمایت از تولیدکنندگان داخلی باشد و در بازار دخالت کند. به عکس، با گذشت زمان حامیان بازار آزاد و دست نامرئی اندیشه خود را گسترش دادند و پس از آن با بروز بحران بزرگ دهه ۳۰ میلادی دولت رفاه ظاهر شد. ظهور دولت رفاه واکنشی به اندیشه لیبرالیسم سنتی قرن نوزدهم است. در اندیشه سنتی لیبرال، حکومت تنها به شکلی انفعالی از امنیت و جان و مال افراد از تعدی دیگران دفاع می‌کند و مسئولیتی در قابل آثار منفی سرمایه‌داری و بازار آزاد ندارد. از دید طرفداران اقتصاد بازار، حیات اقتصادی مهمتر از حیات سیاسی است و دولت باید تنها در صورت لزوم و به عنوان آخرین راه حل پا در میدان گذارد. با این حال وجود نارسایی‌هایی مانند وجود انحصار طبیعی برای برخی تولیدکنندگان و خدمات‌دهندگان و یا عدم دسترسی عادلانه به اطلاعات برای همه که منجر به شرایط نابرابر می‌شد و سبب عدم توزیع عادلانه ثروت در جامعه می‌گردید، موجب شد تا در اواخر قرن نوزدهم دولت رفاه در برخی از کشورهای اروپایی پدید آید. طرفداران اقتصاد رفاه معتقدند که بازار نمی‌تواند رفاه اجتماعی کل را به حداکثر رساند و نهادهای سیاسی باید به عنوان مکمل یا جایگزین آن‌ها عمل کنند. (جعفری صمیمی، احمد، حسن زرین اقبال، محمد رضا زیبائی، کاوه درخشانی درآبی، ۱۳۹۵).

بازار سرمایه از اجزاء تشکیل‌دهنده بازار مالی است و در واقع یکی از شریان‌های اصلی تأمین مالی در یک اقتصاد محسوب می‌گردد. (فرمان آرا، وحید و همکاران، ۱۳۹۸) تأثیر بازار سرمایه در حرکت جریان نقدینگی و منجر شدن به رشد و توسعه اقتصادی، مسئله‌ای مهمی است که اخیراً با نگاه به رشد مساعد بازار سرمایه در ایران مورد توجه قرار گرفته است. چنانچه رابطه منطقی بین بازار مالی و سایر بخش‌های اقتصادی وجود نداشته باشد، احتمال بروز اختلالات و نقصان‌هایی در ساز و کار اقتصاد وجود دارد. بازار سرمایه به سبب نقش اساسی در گردآوری منابع از طریق پس-اندازها، بهینه‌سازی گردش منابع مالی و هدایت آنها به سوی مصارف و نیازهای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد اقتصادی تأثیر زیادی در رشد اقتصادی کشورها ایفا می‌کنند به طوری که برخی اقتصاددانان بر این عقیده‌اند که تفاوت اقتصادهای توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته، نه در تکنولوژی پیشرفته بلکه در وجود بازار سرمایه یکپارچه فعال و گسترده است.

دانش جعفری (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان، بررسی الگوی جمهوری اسلامی ایران در ترتیبات مشارکت عمومی_ خصوصی در چارچوب چشم انداز ۲۰ ساله کشور بیان می‌کند که منظور از مشارکت عمومی_ خصوصی انواع روش‌های ممکن همکاری بین بخش خصوصی و سازمان‌های عمومی یا دولتی در موضوع زیربنایها و یا دیگر خدمات است. دو عبارت مشابه دیگر در این زمینه وجود دارد. یکی مشارکت بخش خصوصی و دیگری خصوصی‌سازی است که در مجموع هر سه عبارت در محاورات مردمی بصورت جایگزین هم مورد استفاده قرار می‌گیرند ولی واقعیت این است که این عبارتها با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند. منظور از مشارکت عمومی_ خصوصی چارچوبی است که از توانایی‌های بخش خصوصی در تأمین نیازهای عمومی یا دولتی استفاده می‌شود. برخی از مهمترین این مشارکت‌ها عبارتند از:

- ✓ قراردادهای خدمت^۸
- ✓ قراردادهای مدیریت^۹
- ✓ قراردادهای اجاره به شرط تملیک^{۱۰}
- ✓ قراردادهای ساخت و بهره‌برداری و انتقال و موارد مشابه آن^{۱۱}
- ✓ قراردادهای امتیازی^{۱۲}
- ✓ قراردادهای مشارکت مدنی^{۱۳}

مشارکت‌های انجام شده در کلان شهرهای کشور بیشتر به صورت مشارکت مدنی و روش ساخت و بهره‌برداری و انتقال می‌باشد.

در سال‌های اخیر به دلیل افزایش کسری بودجه دولت در ایران، استقلال مالی دولت و کاهش وابستگی به نفت به مرز نگران کننده‌ای رسیده است (هاشمی، فرزاد، ۱۳۹۶). به دلیل نقش پر رنگ

دولت در اقتصاد ایران، رفتارهای مالی دولت، نوسانات بودجه و سیاست‌های مالی دولت که از نوسانات قیمت نفت و درآمدهای نفتی ناشی می‌شود، نقش مؤثری در عملکرد اقتصاد ایران دارد. بررسی رابطه‌ی بین درآمدها و مخارج دولت با استفاده از آزمون همجمعی انگل گرینجر نشان می‌دهد که با افزایش درآمدها، مخارج بیشتر افزایش پیدا می‌کند. همچنین نتایج حاصل از آزمون‌های همجمعی، حاکی از آن است که سیاست مالی در ایران ناپایدار است و با افزایش بدهی، مخارج بیشتر از درآمدها افزایش می‌یابد که این خود تأییدی بر وجود ناپایداری مالی در ایران است (فلاحی، علی، شهرام فتاحی، علی حیدری دیزگرانی، نعیم شکری، ۱۳۹۶).

تکانه‌های نفتی و توسعه مالی دارای تاثیرات متقابل و قابل توجهی بر رشد اقتصادی است. ارتباط مثبتی میان تکانه‌های نفتی و بی‌ثباتی در رشد اقتصادی در کشورهای خاورمیانه صادرکننده نفت وجود دارد. همچنین در این کشورها، توسعه مالی تاثیر نوسانات نفتی بر رشد اقتصادی را میرا می‌سازد. بر این اساس، توسعه مالی می‌تواند بخشی از اثرات منفی تکانه‌های نفتی بر نوسانات رشد اقتصادی را تعدیل و باعث رشد اقتصادی پایدار شود (زارعی، بتول، حسن لاجوردی، ۱۳۹۷).

آکولا، متب و والسک^{۱۴} (۲۰۱۷) یک چارچوب تشخیصی برای شناسایی فرآیندهای سازمانی در ایجاد مشارکت عمومی_خصوصی برای نوآوری‌های کشاورزی ارائه می‌دهند. چارچوب تشخیصی که در اینجا پیشنهاد شده است عملکرد مؤسسات را با استفاده از تکنولوژی ترکیب می‌کند. این پژوهش بر اساس داده‌های سازمان تحقیقات کشاورزی ملی اوگاندا به این نتیجه می‌رسد که مشارکت عمومی_خصوصی نتایج تجربی مفید و مؤثری به همراه داشته است.

بسلی و قکت^{۱۵} (۲۰۱۷) به بررسی تفاوت ارائه خدمات توسط دولت یا یک سازمان غیردولتی و یک بنگاه مشارکت خصوصی و دولتی می‌پردازند. این مقاله مدلی را ارائه می‌دهد که در آن یک خصلت عمومی نیاز به ورودی‌های مختلف دارد که امکان مشارکت را برای بهره‌برداری از مزایای نسبی احزاب مختلف به وجود می‌آورد. اما مشکلات ناشی از ناتوانی در تعیین وظایف مانع جدا شدن مالکیت و مدیریت می‌شود. این واقعیت که کالاهای عمومی، دارایی‌های غیررقابتی است و سازمان‌های غیردولتی غالباً به طور غیرمستقیم عمل می‌کنند از مهمترین نتایج این پژوهش است. سازمان‌های غیر دولتی در کشورهای در حال توسعه در چند دهه گذشته به شدت در ظرفیت‌های گوناگون به ارائه طیف وسیعی از کالاهای عمومی و خدمات پرداخته‌اند.

دیزا^{۱۶} (۲۰۱۷)؛ از قراردادهای مشارکت عمومی_خصوصی در کشورهای در حال توسعه به طور گسترده‌ای به عنوان وسیله‌ای برای ترویج و جذب سرمایه‌گذاری خصوصی در صنایع استفاده شده است. این قراردادها به طور خاص حقوق و تعهدات مربوط به طراحی، ساخت، بهره‌برداری و نگهداری زیرساخت‌ها و مکانیسم‌های نظارت را تعریف می‌کنند، همچنین ممکن است شامل مفادی

در مورد تعرفه‌ها، امور حقوقی و یا سطوح خدمات و شرایطی که به لحاظ مفهومی به عنوان مقررات اقتصادی محسوب می‌شوند، باشند. استرن^{۱۷} (۲۰۰۳) تاکید کرده است که استفاده از چنین قراردادهایی در کشورهای در حال توسعه، به کاهش خطرات ناشی از مداخله اداری دولت در خصوص سرمایه‌گذاری خصوصی منجر شده است. این مقاله شواهد تجربی از کشور پرو ارائه می‌دهد.

کیم و چوبی^{۱۸} (۲۰۱۸)؛ در چند دهه گذشته شاهد افزایش تعداد پروژه‌های توسعه شهری در مقیاس بزرگ در زمینه همکاری‌های دولتی و خصوصی هستیم. با توجه به مشکلات مشارکت دولتی و خصوصی، توجه جدی به جداسازی نقش عمومی و خصوصی بخش‌ها و قراردادهای خارج از پروژه می‌شود. در یک قرارداد توسعه شهری که توسط بخش خصوصی هدایت می‌شود، وظایف، ریسک‌ها و مسئولیت‌های توسعه به بخش خصوصی منتقل می‌گردد. مطالعه تجربی موردی شهر نیوساندو^{۱۹} در کره که ادعا می‌شود بزرگترین توسعه بخش خصوصی در جهان است حاکی از این است که مزایای مشارکت عمومی_ خصوصی غیر از فرصت توسعه ارائه شده به بخش خصوصی باعث چالش‌های کمتر در پروژه‌های بخش عمومی می‌شود.

کستیاک، شاو، الگر و آن هیم^{۲۰} (۲۰۱۷)؛ در دو دهه گذشته مشارکت‌های دولتی بین‌المللی به موضوعی مهم برای بهبود سلامت عمومی در کشورهای کم درآمد و متوسط درآمد تبدیل شده است. دولت‌ها متوجه شده‌اند که بخش خصوصی در پروژه‌های مربوط به تامین مالی، نوآوری، توسعه و توزیع می‌تواند سهم ارزشمندی را برای غلبه بر چالش‌های عمده بهداشتی ایجاد کند. مشارکت خصوصی برای سلامت می‌تواند منافع متعددی را ایجاد کند، اما ممکن است برخی نگرانی‌ها را نیز افزایش دهد. برای تعیین بهترین شیوه مشارکت عمومی و خصوصی و به حداکثر رساندن مزایا و به حداقل رساندن خطرات، اولین گام شناسایی مزایا، چالش‌ها و انگیزه‌های بالقوه است. انگیزه‌ها را به عنوان دلایلی تعریف می‌کنیم که شرکای خصوصی با شرکای عمومی را در مشارکت قرار می‌دهند. یافته اصلی مقاله حاکی از آن است که با وجود برخی از محدودیت‌های قابل توجه و حیاتی، مزایای زیادی برای مشارکت عمومی_ خصوصی در حوزه سلامت وجود دارد.

بسو، مارتی و ترن^{۲۱} (۲۰۱۷)؛ استفاده از مشارکت‌های دولتی و خصوصی برای تحقق بخشیدن و بهره‌برداری از زیرساخت‌های عمومی اغلب متوقف به انگیزه‌های مالی می‌شوند. این مقاله استفاده از مشارکت عمومی و خصوصی به منظور پنهان ساختن بدهی‌های عمومی را بررسی می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که مشکلات مالی اغلب منجر به ترجیح مشارکت عمومی و خصوصی به جای انواع سنتی خرید عمومی می‌شوند، این امر با امکان پنهان کردن بدهی توضیح داده نمی‌شود.

سوکوپف، وسکف و کلیموسکی^{۲۲} (۲۰۱۷)؛ مقاله به بهره‌وری اشکال مختلف ارائه خدمات محلی در حوزه جمع‌آوری زباله در جمهوری چک می‌پردازد. براساس داده‌های جمع‌آوری شده از شهرداری‌ها در سال ۲۰۱۴، تجزیه و تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که مشارکت‌های دولتی و خصوصی گران‌تر از سایر اشکال ارائه خدمات محلی است.

ریگان، اسمیت و لائو^{۲۳} (۲۰۱۷)؛ در پانزده سال گذشته، مشارکت‌های عمومی_خصوصی به عنوان روش ترجیحی برای ساخت و مدیریت جاده‌های عمومی در اقتصادهای توسعه یافته به وجود آمده است. از سال ۲۰۱۳ هشت جاده جدید توسط مشارکت عمومی_خصوصی در استرالیا به بهره‌برداری رسیده است. برخلاف روش‌های تدارکات سنتی، مشارکت‌های عمومی_خصوصی شامل سطوح بالاتری از خطر برای شرکت‌های خصوصی است. این تحقیق بررسی تطبیقی تأمین مالی برای شش مورد از این پروژه‌ها را انجام داده است. این بررسی موضوعاتی چون تشکیل سرمایه و ساختار، تخصیص ریسک، وام دهی و سازماندهی حقوق صاحبان سهام را در بر می‌گیرد. در بیشتر موارد شیوه تأمین مالی مشارکت عمومی_خصوصی موفق بوده است.

هیوس کس، ورهوست و بلاک^{۲۴} (۲۰۱۷)؛ یک نیاز شناخته شده برای تبیین ملاحظات پایداری در پروژه‌های زیربنایی مشارکت عمومی و خصوصی وجود دارد. این تحقیق بر مبنای یک تحلیل مستند از ۲۵ پروژه زیربنایی فلسطین از طریق مشارکت عمومی_خصوصی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ملاحظات پایداری در حال حاضر تنها نقش محدودی دارند و ابعاد اجتماعی پایداری به شدت نادیده گرفته می‌شوند. به نظر می‌رسد که این نادیده گرفتن به دلیل مشکلات موجود در اندازه‌گیری معیارهای پایداری اجتماعی است.

تاکانو^{۲۵} (۲۰۱۷)؛ مشارکت‌های دولتی و خصوصی اغلب به عنوان یک روش برای ارائه خدمات کارآمد و زیرساخت عمومی مطرح است. با این حال، ممکن است اثرات نامطلوبی به خصوص در محیط‌های سازمانی ضعیف داشته باشند. این مقاله بر این است که چگونه طراحی و عملکرد مکانیسم‌های امکان پذیر مشارکت‌های عمومی_خصوصی مانند "پیشنهاد‌های ناخواسته"^{۲۶} باعث اقتصاد در سایه می‌شود. هدف این است که خطرات مکانیسم‌های "پیشنهاد‌های ناخواسته" را با ترکیب یک دیدگاه در مورد انگیزه‌ها مشخص کنیم. این به ما کمک می‌کند تا محیطی را که در آن فساد و فرصت طلبی گسترش می‌یابد، درک کنیم. مطالعات نشان می‌دهند که در پروژه‌های بزرگ زیربنایی مثل جاده که به تخصص فنی نیازمند است و تهیه رقابت برای تضمین منافع عمومی به وسیله برخی از اصلاحات در طراحی قرارداد، جبران می‌شود مشکلات مربوط به تصمیم‌گیری نامتقارن، غیر شفاف و اختیاری می‌باشد که منجر به تخصیص مجدد اجاره‌های غیرقانونی خواهد شد.

گارب و گارب^{۲۷} (۲۰۱۷)؛ علی‌رغم وجود موارد متعدد از عدم توفیق، علاقه به مشارکت‌های دولتی و خصوصی در سراسر جهان رو به افزایش است و این به پارادوکس مشارکت‌های دولتی و خصوصی معروف است. استدلال می‌شود که در مشارکت‌های دولتی و خصوصی در مواردی که خطر و عدم اطمینان زیاد است برای رسیدن به مدیریت موثر، نیاز به آگاهی از عقود بلندمدت، سخت و یکپارچه و پیچیده و پیروی از توافقی‌های کوتاه مدت انعطاف پذیر و ساده می‌باشد. اطلاعات بانک جهانی و تجارب بخش بزرگراه‌های هند، این استدلال را تایید می‌کنند.

میر، آن تاچت و ترستاپن^{۲۸} (۲۰۱۷)؛ همکاری‌های دولتی و خصوصی یک فرصت نوآورانه برای رسیدگی به چالش‌های پیچیده را نشان می‌دهند، زیرا آن‌ها بهترین تخصص را از صنعت و دانشگاه می‌گیرند. تجارب کشورهای مختلف نشان می‌دهند که مشارکت‌های عمومی_ خصوصی می‌توانند باعث بهبود سرمایه‌گذاری در فرصت‌های نوآورانه شوند.

وو، لی، ژو، چن، هیو و لین^{۲۹} (۲۰۱۷)؛ با افزایش نیاز به صرفه‌جویی در انرژی، کاهش انتشار و حفاظت از محیط‌زیست در چین، تولید برق مبتنی بر نیوار به سرعت در حال توسعه است. این روش تولید انرژی نه تنها به انرژی پاک، بلکه به مشکلات جدی زیست محیطی ناشی از خشک شدن منابع آبی کشاورزان نیز توجه دارد. در حال حاضر، دولت به تدریج مدل مشارکت عمومی_ خصوصی را برای ایجاد این زمینه به کار می‌گیرد. این موضوع باعث استفاده بهتر از سرمایه‌های بخش خصوصی و مزایای تکنولوژیکی شده است.

اینترنا یولتریلا^{۳۰} (۲۰۱۷)؛ برنامه حمل و نقل مدارهای تجاری ناسا^{۳۱}، توانایی مشارکت عمومی و خصوصی را برای کاهش هزینه دسترسی به فضا و تولید و پرتاب موشک و کپسول‌های بار و کاهش هزینه نشان داد. این برنامه به دنبال برنامه خدمات تجاری بود که هدف آن دسترسی ارزان به فضا بود. همان تیمی که مدارهای تجاری ناسا را ایجاد کرد در حال حاضر برنامه سرویس انتقال مدارهای تجاری ماه را با هدف توسعه قابلیت‌های سکونت‌گاهی، ایجاد پایگاه انسانی در ماه و کاهش هزینه و خطر برای ماموریت‌های آینده برای مریخ پیشنهاد می‌دهد. به نظر می‌رسد مشارکت‌های عمومی_ خصوصی ابزار مناسبی برای توسعه دسترسی انسان به فضا، افزایش توانایی‌ها و ایجاد بخش خصوصی فضایی با هزینه‌های بسیار پایین‌تر از رویکردهای قبلی باشد.

هورک و ورهوست^{۳۲} (۲۰۱۷)؛ مشارکت‌های دولتی و خصوصی برای تأمین زیرساخت‌های عمومی دارای فرایندهای قراردادی پر هزینه است. قراردادهای استاندارد، اسناد ساختاری هستند که شرایط استاندارد برای این فرآیند را ارائه می‌دهند؛ استدلال می‌شود که آنها با محدود کردن مذاکرات قراردادی باعث کاهش هزینه‌های معامله می‌شوند. این مطالعه بر اساس تحقیقات و مصاحبه‌های انجام شده، نشان می‌دهد که استفاده از قراردادهای استاندارد در طیف وسیعی از زیر

شاخه‌ها، شامل زمین‌های چمن مصنوعی، سالن‌های ورزشی و مراکز ورزشی چند منظوره باعث بهبود عملکرد قراردادها شده است. موارد ناموفق ناشی از تداخل منافع دولت‌های محلی است که به واسطه نقش برجسته و البته مدیریت ضعیف بخش دولتی به وجود آمده است. سطوح مختلف موفقیت به پاسخ‌های دولت ناکارآمد در اداره دارایی‌ها مرتبط است.

کامپوس، مورینی، موریس و جونپور^{۳۳} (۲۰۱۷)؛ همکاری‌های دولتی و خصوصی به عنوان یکی از گزینه‌های افزایش اثربخشی کنترل‌های مرزی شناخته شده‌اند. عدم همکاری می‌تواند مانعی برای تجارت جهانی باشد. همچنین تسهیلات تجارت پاسخی به افزایش مشاهده شده در عملیات زنجیره تامین بین‌المللی در چند سال گذشته می‌باشد. از آنجا که تجارت جهانی شامل رابطه بین عوامل عمومی و خصوصی است، جایگزینی برای راه‌حل‌ها در حوزه تجارت بین‌المللی به این نوع مشارکت‌ها می‌انجامد. یافته‌ها نشان می‌دهد که موفقیت مشارکت‌های عمومی-خصوصی مبتنی بر تجارت جهانی با عوامل محیطی و توانایی‌های احزاب و محیط کلان اقتصادی در ارتباط‌اند.

کارستینگ و سندرسکام^{۳۴} (۲۰۱۷)؛ مشارکت‌های دولتی و خصوصی در اروپا تبدیل به یک ابزار محبوب برای مدیریت توسعه روستایی شده است. مشارکت‌های عمومی-خصوصی اغلب به عنوان راه‌حل‌های قابل توجه برای افزایش اثربخشی و مشروعیت حکومت پایدار روستایی از نظر مشارکت و پاسخگویی ارائه می‌شوند. کشور سوئد به عنوان یک الگو در این خصوص برای مدیریت منابع طبیعی در مناطق روستایی معرفی می‌شود. تحقیقات نشان می‌دهد که دولت در راستای فرایند حکومتمداری از طریق مشارکت، به ویژه در روستاها نقش مهمی در ایجاد ساختار، تامین مالی و تنظیم مشارکت دارد.

۲- روش تحقیق

روش تحقیق، مجموعه‌ای از قواعد، ابزارها و راه‌های معتبر و قابل اطمینان و نظام یافته‌اند که برای بررسی واقعیت‌ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه‌حل مشکلات به کار می‌روند. انتخاب روش تحقیق بستگی به اهداف و ماهیت موضوع و امکانات اجرایی دارد. (محمدپور، احمد، ۱۳۹۲)

یکی از روش‌های کسب دانش گروهی، تکنیک دلفی است. این تکنیک فرایندی است که دارای ساختار پیش‌بینی و کمک به تصمیم‌گیری در طی راندهای پیمایشی، جمع‌آوری اطلاعات و در نهایت، اجماع گروهی است. در حالی که اکثر پیمایش‌ها سعی در پاسخ به سؤال چه هست؟ دارند، دلفی به سؤال چه می‌تواند و چه باید باشد؟ پاسخ می‌دهد. امروزه تکنیک دلفی در تحقیقات آینده پژوهی به شدت مورد توجه و استفاده قرار می‌گیرد (احمدی، فضل‌اله، خدیجه نصیریانی، پروانه ابادری، ۱۳۸۷)

دلفی رویکرد یا روشی سیستماتیک در تحقیق برای استخراج نظرات از یک گروه متخصصان در مورد یک موضوع یا یک سؤال است و یا رسیدن به اجماع گروهی از طریق یک سری از راندهای پرسشنامه‌ای با حفظ گمنامی پاسخ‌دهندگان و بازخورد نظرات به اعضای پانل می‌باشد. همچنین درخواست قضاوت‌های حرفه‌ای از متخصصین همگن و مستقل در مورد یک موضوع ویژه در سطح بزرگ جغرافیایی با استفاده از پرسشنامه‌ها است که تا زمان دستیابی به اجماع نظرات مداوم تکرار می‌شود و روش مطالعه چند مرحله‌ای برای گردآوری نظرات در موارد ذهنی بودن موضوع و استفاده از پاسخ‌های نوشتاری بجای گرد هم آوردن یک گروه متخصص است. هدف اجماع با امکان اظهار نظر آزادانه و تجدید نظر عقاید با تخمین‌های عددی به دست می‌آید. (دانهم^{۳۵}، ۲۰۰۲).

انعطاف‌پذیری زیاد رویکرد، کاربرد در دیسپلین‌های مختلف، بکارگیری رویکردهای ارتباطی مختلف و امکان استفاده در سطح جغرافیایی وسیع، عدم نیاز به آموزش مصاحبه‌گران، گمنامی، ارائه بحث‌های باز، شناسایی و فهم زیربنای موضوع از مزایای دیگر دلفی است. از دیگر فواید، کسب اجماع در گروه‌های مخالف، اعتبار محتوی و طراحی برنامه‌ها با حمایت نسبی شرکت‌کنندگان است. بخصوص عدم نفوذ عقاید و شخصیت افراد خاص در نظرات گروه، آزادی از هرگونه فشار، تسهیل درستکاری اعضای پانل و ارائه دید بی‌طرفانه همراه با صداقت در بیان ایده‌ها و گزینه‌ها امکان‌پذیر است. (بالسادات، سیدرضا نقی، عباس جوادی، ۱۳۹۰).

روش سنتی دلفی، همیشه از همگرایی پایین نظرات متخصصان، هزینه اجرای بالا و احتمال حذف نظرات برخی از افراد رنج برده است. موری^{۳۶} و همکاران برای بهبود روش دلفی سنتی، مفهوم مفهوم یکپارچه‌سازی روش دلفی سنتی با تئوری فازی را در سال ۱۹۸۵ ارائه دادند. ایشیکاوا^{۳۷} و همکاران کاربرد تئوری فازی را در روش دلفی پیش‌تر معرفی کردند و الگوریتم یکپارچه‌سازی فازی را توسعه دادند. پس از آن‌ها سو و یانگ^{۳۸} عدد فازی مثلثی را برای دربرگرفتن نظرات متخصصان و ایجاد روش دلفی فازی به کار بردند. مقادیر بیشینه و کمینه نظرات متخصصان به عنوان نقاط مرزی اعداد مثلثی فازی در نظر گرفته شد و میانگین هندسی به عنوان درجه عضویت اعداد مثلثی فازی و برای حذف اثر نقاط مرزی به کار برده شد. مزیت روش ابداع شده به وسیله سو و یانگ در سادگی آن می‌باشد. زیرا نظرات متخصصان در یک مرحله جمع‌آوری می‌شوند. (جعفری، نیلوفر، غلامعلی منتظر، ۱۳۸۷)

مرزهای مجموعه‌های کلاسیک می‌بایست به‌طور دقیق مشخص شده باشند تا عضویت در یک مجموعه با اطمینان مشخص شود. یک عضو مشخصاً عضو یک مجموعه هست یا نیست. هرچند در دنیای واقعی هیچ مجموعه‌ای با این دقت پیاده‌سازی نمی‌شود. برای مثال، مجموعه انسان‌های قدبلند یک مجموعه است که مرزهای آن را به‌طور دقیق نمی‌توان مشخص کرد یا استاندارد در

مورد آن وجود ندارد. برای مقابله با این محدودیت در مجموعه‌های کلاسیک، مفهوم مجموعه‌های فازی عنوان شد. فرض کنید U یک مجموعه مرجع باشد. یک مجموعه فازی در U به وسیله تابع عضویت $\mu_A(x)$ تعریف می‌شود و مقداری بین $[0,1]$ می‌گیرد. بدین معنی که یک مجموعه فازی به اعضای خود اجازه می‌دهد برای عضویت خود بجای مقدار ۰ یا ۱ مقداری بین این دو عدد را به خود اختصاص دهند. اعضای یک مجموعه کلاسیک مقدار عضویت خود را تنها ۰ یا ۱ اختیار می‌کنند. درحالی‌که تابع عضویت در مجموعه فازی یک تابع پیوسته است. یک مجموعه فازی A در U ممکن است به وسیله زوج اعداد x و مقدار عضویت x نشان داده شود. (تمی و تدریسید^{۳۹}، ۲۰۱۷)

روش‌های تامین مالی در یک طبقه‌بندی کلی به داخلی و خارجی قابل تقسیم هستند. روش‌های تامین مالی داخلی شامل بودجه دولت، اخذ وام بانکی، فروش اوراق قرضه، فروش سهام و مشارکت عمومی_خصوصی و روش‌های تامین مالی خارجی شامل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، خط اعتباری، فاینانس و یوزانس می‌شوند (بنار، شکرالله، ۱۳۹۵). در این مطالعه روش‌های تامین مالی داخلی مد نظر هستند.

جدول ۱_ مقایسه برخی قراردادهای مشارکت عمومی_خصوصی

نوع قرارداد	فعالیت اصلی شرکت خصوصی	تملک	بهره‌برداری	واگذاری
BOT	ساخت	دولت	مدت معین	بهره‌برداری از پروژه و انتقال مجانی
BOOT	ساخت	شرکت خصوصی	مدت معین	تملک پروژه و انتقال مجانی
BOO	ساخت	شرکت خصوصی	مدت نامعین	تملک پروژه
BOOS	ساخت	شرکت خصوصی	مدت معین	تملک پروژه و انتقال در ازای ثمن
BLT	ساخت	دولت	مدت نامعین	واگذاری منافع
BOLT	ساخت	شرکت خصوصی	مدت معین	انتقال مجانی پروژه در پایان
BTO	ساخت	دولت	مدت معین	عدم تملک با بهره‌برداری مجانی
ROT	بازسازی	دولت	مدت معین	بهره‌برداری از پروژه به طور مجانی
MOT	مدن سازی	دولت	مدت معین	بهره‌برداری از پروژه به طور مجانی

ماخذ: گلابچی و همکاران (۱۳۹۴)، مهندسی حمل و نقل

توسعه در این مقاله با شاخص‌های توسعه پایدار گزارش‌های سازمان ملل تعیین و تبیین شده است. این شاخص‌ها شامل، آموزش، مشارکت‌های جهانی در امور اقتصادی، بهداشت و سلامت، توسعه اقتصادی، فقر و نابرابری، هوا، تنوع زیستی، عرصه آبی، پهنه خاکی و زمین می‌باشد. (هندریکس^{۴۰}، ۲۰۰۴؛ سوپارائو^{۴۱}، ۲۰۰۸؛ سیلبربرگر^{۴۲}، ۲۰۱۵؛ بلوم، کانینگ، سویلا^{۴۳}، ۲۰۰۴ و

۲۰۰۵؛ گورگول، لاچ^{۴۴}، ۲۰۱۲؛ گالور^{۴۵}، ۲۰۱۱؛ سلدن، سانگ^{۴۶}، ۱۹۹۴؛ کونستانتینی، مونی^{۴۷}، ۲۰۰۸؛ آلاق^{۴۸}، ۲۰۱۰؛ باربیر^{۴۹}، ۲۰۰۳؛ کونستانتینی، لیبراتی^{۵۰}، ۲۰۱۱).

۴- آزمون‌ها

به منظور ارزیابی روایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است و برای آزمون فرضیه‌ها از تحلیل واریانس یک طرفه و آزمون کروسکال_والیس و آزمون حداقل اختلاف معنادار استفاده می‌شود.

با استفاده از دستورالعمل تحلیل واریانس یک طرفه می‌توان فرضیه‌هایی را آزمون کرد که میانگین‌های دو یا چند گروه به طور معنی‌داری متفاوت نمی‌باشند. آزمون کروسکال_والیس متناظر غیرپارامتری آزمون F است و همچون آزمون F موقعی به کار برده می‌شود که قصد داشته باشیم میانگین بین چند گروه را مورد مقایسه قرار دهیم. تا زمانی که میانگین متغیر مورد بررسی از توزیع نرمال پیروی می‌کند، مقایسه‌ی میانگین‌ها از طریق تحلیل واریانس امکان پذیر خواهد بود. مشکل زمانی رخ می‌دهد که متغیر کمی مورد بررسی ما نرمال نباشد. در این حالت به دلیل عدم برقراری فرض نرمال بودن که یکی از پیش فرض‌های استفاده از تحلیل واریانس به حساب می‌آید به سراغ آزمون ناپارامتری هم خانواده با تحلیل واریانس یعنی آزمون کروسکال_والیس می‌رویم. (توکلی، حسین، محمد فیاض، مریم حسین نژاد، ۱۳۹۲)

آزمون حداقل اختلاف معنادار، یکی از پرکاربردترین آزمون‌ها در مقایسه‌ی میانگین‌ها می‌باشد. در این آزمون می‌خواهیم فرض $H_0: \mu_i = \mu_j$ را برای تمام $i \neq j$ آزمون نمائیم. چنانچه اختلاف میانگین بین دو گروه بیش از مقدار ثابت حداقل اختلاف معنادار باشد، اختلاف معنادار بین دو گروه وجود دارد. (فاتحی دابانلو، محمدحسین، کامبیز هژبرکیانی، عباس معمارنژاد، محسن مهرآرا، ۱۳۹۶)

۵- یافته‌ها و آزمون فرضیه‌ها

در این بخش نتایج آزمون فرضیه‌ها ارائه می‌شود. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ است و این به معنی پایای درونی خوب پرسشنامه‌ها می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه که در آن روش‌های تامین مالی عمومی_ خصوصی و سایر روش‌های تامین گفته شده متغیر مستقل و شاخص‌های توسعه متغیر تابع در نظر گرفته می‌شوند. بدین قرار است: فرضیه صفر: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_ خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق بودجه دولتی بر توسعه است.

فرضیه یک: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق بودجه دولتی بر توسعه نیست.

نتایج نشان می‌دهند که فرضیه صفر در سطح ۵ درصد رد نمی‌شود. به عبارت دیگر اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق بودجه دولتی بر توسعه است.

فرضیه صفر: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق اخذ وام بانکی بر توسعه است.

فرضیه یک: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق اخذ وام بانکی بر توسعه نیست.

نتایج نشان می‌دهند که فرضیه صفر در سطح ۵ درصد رد می‌شود. به عبارت دیگر اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق اخذ وام بانکی بر توسعه نیست.

فرضیه صفر: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق فروش اوراق قرضه بر توسعه است.

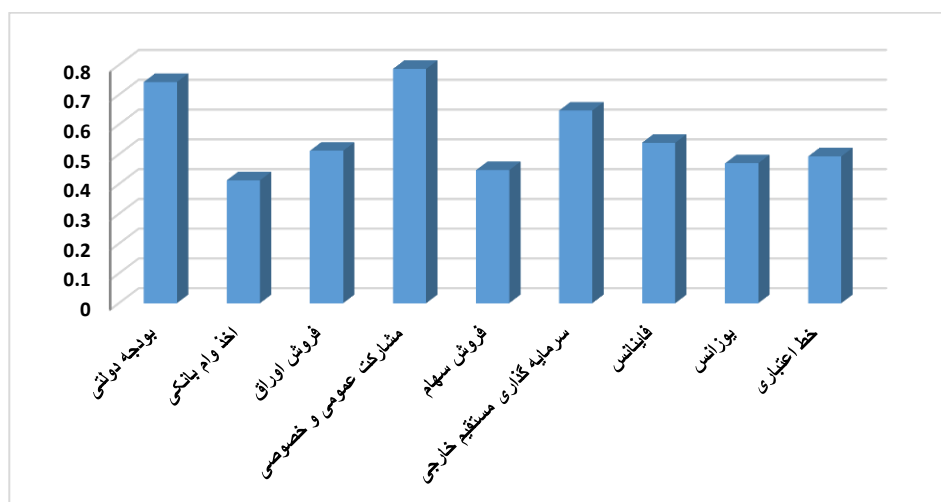
فرضیه یک: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق فروش اوراق قرضه بر توسعه نیست.

نتایج نشان می‌دهند که فرضیه صفر در سطح ۵ درصد رد می‌شود. به عبارت دیگر اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق فروش اوراق قرضه بر توسعه نیست.

فرضیه صفر: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق فروش سهام بر توسعه است.

فرضیه یک: اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق فروش سهام بر توسعه نیست.

نتایج نشان می‌دهند که فرضیه صفر در سطح ۵ درصد رد می‌شود. به عبارت دیگر اثرگذاری تامین مالی از طریق مشارکت عمومی_خصوصی برابر اثرگذاری تامین مالی از طریق فروش سهام بر توسعه نیست.

نمودار ۱_ روش‌های تامین مالی و اهداف توسعه‌ای

ماخذ: یافته‌های پژوهشگر

آزمون کروسکال-والیس علاوه بر آزمون آنوا برای تعیین برابری (تفاوت) میانگین‌های دو جامعه به کار گرفته می‌شود. در تمام آزمون‌ها به غیر از مورد روش تامین مالی مشارکت عمومی-خصوصی و بودجه دولت، آماره کای دو برآوردی بیش از کای دو جدول است و نتایج حاصل از این برآورد تایید کننده نتایج آزمون آنوا در سطح ۹۵ درصد اطمینان می‌باشد. در مورد مقایسه دو روش تامین مالی مشارکت عمومی-خصوصی و بودجه دولت از نظر تاثیر بر شاخص‌های توسعه، همانند آنچه که در آزمون تحلیل واریانس بدست آمد، تفاوت معنادار آماری وجود نداشت. نتایج حاصل از آزمون آنوا و کروسکال-والیس برابری ضرایب تاثیر روش تامین مالی مشارکت عمومی-خصوصی با روش تامین مالی بودجه دولتی بر توسعه را رد نمی‌کند ولی برابری ضرایب اثرگذاری روش تامین مالی مشارکت عمومی-خصوصی با روش‌های تامین مالی اخذ وام بانکی، فروش اوراق مشارکت و فروش سهام بر توسعه را رد می‌کند. لذا این تفاوت بدست آمده را می‌توان مورد آزمون حداقل اختلاف معنادار قرار داد. نتایج آزمون حداقل اختلاف معنادار حاکی از آن است که تفاوت تاثیر روش تامین مالی مشارکت عمومی-خصوصی با روش‌های تامین مالی اخذ وام بانکی، فروش اوراق مشارکت و فروش سهام بر توسعه در سطح معناداری ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود.

۶- نتیجه‌گیری

سرمایه و به تبع آن سرمایه‌گذاری نقش کلیدی در فرایند توسعه کشورها دارد به نحوی که بسیاری از اندیشمندان توسعه مثل دوسوتو^{۵۱}، کمبود سرمایه را عامل عدم بهبود توسعه معرفی می‌کنند. بررسی روش‌های تامین مالی نشان داد، روش‌های تامین مالی مشارکت عمومی_خصوصی و بودجه دولت، تفاوت معناداری در اثرگذاری بر توسعه ندارند ولی اخذ وام بانکی، فروش اوراق قرضه و فروش سهام تفاوت معناداری با مشارکت عمومی_خصوصی از نظر تاثیرگذاری بر توسعه دارند.

تحقق اهداف توسعه هدف غایی و نهایی اقدامات دولت‌ها و دولتمردان است به نحوی که ماندگاری نظام‌های دموکراتیک به میزان توفیق حکمرانان در تحقق این اهداف بستگی دارد. کشورهای در حال توسعه همیشه با کمبود و عدم کفایت سرمایه برای انجام اقدامات توسعه‌ای خود مواجه هستند. روش مشارکت عمومی_خصوصی می‌تواند علاوه بر کاهش کسری بودجه دولت و ممانعت از مداخله بی‌مورد دولت در امور اقتصادی با استفاده از مدیریت، سرمایه و دانش فنی بخش خصوصی این سرمایه را در جهت افزایش مشارکت ایشان در منافع اجتماعی و سیاسی و فرهنگی به کار گیرد. تاکید زیادی وجود دارد که در ایران نقش و سهم روش تامین مالی مشارکت عمومی_خصوصی در پروژه‌های ملی افزایش یابد. شواهد تجربی و مطالعات نظری از جمله این مطالعه تاکید زیادی بر تفاوت معنادار این روش تامین مالی بر توسعه نسبت به سایر روش‌های تامین مالی دارند. اقدامات قانونی و توان اجرایی کشور باید در راستای تقویت و بسط حضور این روش تامین مالی باشد.

فهرست منابع

- ۱) احمدی، فضل اله، خدیجه نصیریانی، پروانه اباذری (۱۳۸۷) تکنیک دلفی: ابزاری در تحقیق، آموزش در علوم پزشکی، صفحات ۱۷۵-۱۹۲.
- ۲) بالسادات، سیدرضا نقی، محمد عباس جوادی (۱۳۸۸) روش دلفی، کتاب ماه علوم اجتماعی شماره ۲۷ صفحات ۷۰-۷۸.
- ۳) بنار، شکرالله (۱۳۹۵) تأمین مالی خارجی پروژه‌های شهری و کارآیی خدمات شهری (مطالعه موردی: شهرداری تهران) رساله‌ی دکتری رشته اقتصاد، دانشگاه پیام نور تهران.
- ۴) پرسش بین، علی (۱۳۹۱) قراردادهای PPPi و کاربرد آن در توسعه زیرساخت‌ها، پنجمین همایش مالی شهرداری، مشکلات و راهکارها با رویکرد اقتصاد مقاومتی.
- ۵) توکلی، حسین، محمد فیاض، مریم حسین نژاد (۱۳۹۲) بررسی عملکرد طرح‌های مرتعداری استان خراسان رضوی با رویکرد دلفی فازی و مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، جلد ۳۷، شماره ۱ صفحه ۵۰.
- ۶) جعفری، نیلوفر، غلامعلی منتظر (۱۳۸۷) استفاده از روش دلفی فازی برای تعیین سیاست‌های مالیاتی کشور پژوهش‌های اقتصادی، دوره ۸، شماره ۱، صفحات ۹۱ تا ۱۱۴.
- ۷) جعفری صمیمی، احمد، حسن زرین اقبال، محمد رضا زیبائی، کاوه درخشانی درآبی (۱۳۹۵) بررسی تطبیقی اقتصاد بخش عمومی در الگوی اقتصادی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و دولت‌های رفاه، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار) سال شانزدهم، شماره اول، صفحات ۷۵-۴۱.
- ۸) خداپرست مشهدی مهدی، روح الله نظری، بهرام فتحی (۱۳۹۰) دخالت دولت در اقتصاد از منظر اندیشمندان مسلمان، فصلنامه علمی-پژوهشی تاریخ، دوره ۶، شماره ۲۰، صفحات ۵۴ تا ۹۷.
- ۹) دانش جعفری، داود (۱۳۹۱) بررسی الگوی جمهوری اسلامی ایران در ترتیبات مشارکت عمومی و خصوصی در چارچوب چشم انداز ۲۰ ساله کشور، همایش ملی مشارکت عمومی و خصوصی در توسعه زیرساخت تهران.
- ۱۰) رضایی، محمدجواد، مهدی موحدی بک نظر (۱۳۹۱) جستاری در باب نظریه انتخاب عمومی، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۲۷۲۸ به تاریخ ۱۴ شهریور ۱۳۹۱، صفحه ۲۹.
- ۱۱) زارعی، بتول، حسن لاجوردی (۱۳۹۷) بررسی رابطه توسعه مالی و تکانه‌های نفتی بر بی‌ثباتی رشد اقتصادی، فصلنامه اقتصاد مالی، شماره ۳۱، ۱۹۳ تا ۲۰۸.

- ۱۲) فاتحی دابانلو، محمدحسین، کامبیز هژبرکیانی، عباس معمارنژاد، محسن مهرآرا (۱۳۹۶) نهادها و توسعه در کشورهای خاورمیانه، فصلنامه مدل‌های اقتصادی، دوره ۱۱، شماره ۳۹، پاییز ۱۳۹۶، صفحات ۹۹ تا ۱۱۸.
- ۱۳) فرمان آرا، وحید، کمیجانی، اکبر، فرزین‌وش، اسدالله، غفاری فرهاد (۱۳۹۸) نقش بازار سرمایه در تامین مالی و رشد اقتصاد (مطالعه موردی ایران و منتخبی از کشورهای در حال توسعه)، فصلنامه اقتصاد مالی، سال سیزدهم، شماره ۴۷، ۱۹ تا ۳۷.
- ۱۴) فلاحتی، علی، شهرام فتاحی، علی حیدری دیزگرانی، نعیم شکری (۱۳۹۶) بررسی پایداری مالی و شوک‌های مالی گذرا در اقتصاد ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال یازدهم، شماره ۱۳، ۱۲۳ تا ۱۵۴.
- ۱۵) گلابچی، محمدرضا، عصمت الله نورزایی (۱۳۹۴) انتخاب روش مناسب مشارکت خصوصی و دولتی به منظور تأمین مالی پروژه‌های آزاد راه ایران با رویکرد AHP، نشریه مهندسی حمل و نقل، سال ششم، شماره ۳.
- ۱۶) محمدپور، احمد (۱۳۹۲) روش تحقیق معاصر در علوم انسانی، نشر ققنوس، ایران، تهران.
- ۱۷) هاشمی، فرزاد (۱۳۹۶) مطالعه تطبیقی تاثیر آزادی اقتصادی بر کسری بودجه در ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال یازدهم، شماره ۱۵، ۱۵۵ تا ۱۷۶.
- 18) Akulloa, Diana Maatb; Harro, Walsc, Arjen E.J.(2017) An institutional diagnostics of agricultural innovation; public-private partnerships and smallholder production in Uganda, NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences, 71 (2017) 356-371
- 19) Alagh, Y.K.(2010). The food, water and energy interlinkages for sustainable development in India. South Asian Survey, 17(1): 159-178.
- 20) Barbier, E.B. and Cox, M. (2003).Does economic development lead to mangrove loss? a cross-country analysis. Contemporary economic policy, 21(4): 418-432.
- 21) Besley ,Timothy; Ghatak, Maitreesh, (2017) Public-private partnerships for the provision of public goods: Theory and an application to NGOs , Research in Economics 71 (2017) 356-371
- 22) Bjfearstig ,Therese ; Camilla Sandstrfom (2017) Public-private partnerships in a Swedish rural context - A policy tool for the authorities to achieve sustainable rural development? Journal of Rural Studies 49 (2017) 58e68.
- 23) Bloom, D.E., Canning, D. and Sevilla, J. (2004). The effect of health on economic growth: a production function approach. World development, 32(1): 1-13.
- 24) Bloom, D.E., Canning, D. and Sevilla, J. (2005).Health and economic growth:reconciling the micro and macro evidence. Center on Democracy, Development and the Rule of Law Working Papers, 42.
- 25) Buso ,Marco , Marty ,Frederic; Tra Tran ,Phuong (2017) Public-private partnerships from budget constraints: Looking for debt hiding? , International Journal of Industrial Organization 51 (2017) 56-84 .

- 26) Campos ,Matheus Leite; Cristiano Morini; Gustavo Herminio Salati (2017) Strategy and Business Economic : A performance model for Public-Private Partnerships: the authorized economic operator as an example , [http://rausp.usp.br/Re vista de Administração](http://rausp.usp.br/Re%20vista%20de%20Administra%C3%A7%C3%A3o)
- 27) Costantini, V. and Monni, S. (2008). Environment, human development and economic growth. *Ecological Economics*, 64(4): 867-880.
- 28) Costantini, V. and Liberati, P. (2011). Technology transfer, institutions and development. University Degli Studi, Dipartimento di Economia, Working Paper No 135.
- 29) Diaz, Gonzalo Ruiz (2017) The contractual and administrative regulation of public-private partnership, *Utilities Policy* 48 (2017) 109e121
- 30) Dunham R. The Delphi technique(2002) Available from: <http://www.medsch.wisc.edu>
- 31) Entrena Utrilla ,Carlos M (2017) Asteroid-COTS: Developing the cislunar economy with private-public partnerships , *Space Policy* 39-40 (2017) 14e19.
- 32) Galor, O. (2011). Inequality, human capital formation and the process of development National Bureau of Economic Research. No. w17058.
- 33) Garga, Swapnil; Sachin Gargb (2017) Rethinking Public-private Partnerships: An Unbundling Approach, *Transportation Research Procedia* 25 (2017) 3789-3807.
- 34) Gurgul, H. & Lach, L. (2012) Political instability and economic growth: evidence from two decades of transition in CEE. MPRA, Working Paper No. 37792.
- 35) Hendricks, L. (2004). Taxation and human capital accumulation. *Macroeconomic Dynamics*, 8(03): 310-334.
- 36) Hueskes ,Marlies; Koen Verhoest ; Thomas Block (2017) Governing public-private partnerships for sustainability, An analysis of procurement and governance practices of PPP infrastructure projects, *International Journal of Project Management* 35 (2017) 1184-1195.
- 37) Hurk ,Martijn van den ; Koen Verhoest (2017) On the fast track? Using standard contracts in public-private partnerships for sports facilities: A case study, *Sport Management Review* 20 (2017) 226-239.
- 38) Keränen, Outi (2017) Roles for developing public-private partnerships in centralized public procurement, *Industrial Marketing Management* 62 (2017) 199-210.
- 39) Kima ,Yoon-jung; Choib, Mack Joong (2018) Contracting-out public-private partnerships in mega-scale developments: The case of New Songdo City in Korea, *Cities* 72 (2018) 43-50.
- 40) Kostyak, L; Shaw ,D.M; Elger, b; AnnaheimB. (2017) A means of improving public health in low- and middle-income countries? Benefits and challenges of international public-private partnerships, *Public Health* 149(2017) 120e129.
- 41) Meyer ,Axel H; Christopher Untucht; Georg C. Terstappen (2017) Brain delivery research in public-private partnerships: The IMI-JU COMPACT consortium as an example, *Neuropharmacology* 120 (2017) 8e10.
- 42) Regana ,Michael; Smitha, Jim; Lovec, Peter E.D. (2017) Financing of public private partnerships: Transactional evidence from Australian toll roads, *Case Studies on Transport Policy* 5 (2017) 267-278.

- 43) Selden, T.M. and Song, D. (1994). Environmental quality and development: is there a Kuznets curve for air pollution emissions?. *Journal of Environmental Economics and management*, 27(2):147-162.
- 44) Silberberger, M. (2015). Regulation, trade and economic growth. Center for European Governance and Economic Development, Discussion Paper No. 255.
- 45) Soukopov ,Jana; Vacekov ,Gabriela; Klimovský, Daniel (2017) Local waste management in the Czech Republic: Limits and merits of public-private partnership and contracting out, *Utilities Policy* 48 (2017) 201e209.
- 46) Subbarao, P.S. (2008). A study on foreign direct investment (FDI) in Indian tourism. In Conference on Tourism in India-Challenges Ahead, India.
- 47) Takano, Guillermo (2017) Public-Private Partnerships as rent-seeking opportunities: A case study on an unsolicited proposal in Lima, Peru, *Utilities Policy* 48 (2017) 184e194.
- 48) Temmy Sunyotob, Fabrizio; Tediosid, Elisa (2017) Are public-private partnerships the solution to tackle neglected tropical diseases? A systematic review of the literature Céline Aerts, *Health Policy* 121 (2017) 745–754.
- 49) Wu ,Yunna ; Lingwenying Li ; Ruhang Xu ; Kaifeng Chen ; Yong Hu ; Xiaoshan Lin (2017) Risk assessment in straw-based power generation public-private partnership projects in China: A fuzzy synthetic evaluation analysis, *Journal of Cleaner Production* 161 (2017) 977e990.

یادداشت‌ها

- ¹ Keränen, Outi
- ² Fuzzy Delphi
- ³ ANOVA
- ⁴ Kruskal–Wallis
- ⁵ LSD
- ⁶ Buchanan
- ⁷ Adam Smith
- ⁸ Service Contracts
- ⁹ Management Contracts
- ¹⁰ Leasing
- ¹¹ BOT, BOLT, . . .
- ¹² Concessions
- ¹³ Joint Venture
- ¹⁴ Akulloa, Diana Maatb; Harro, Walsc, Arjen E.J
- ¹⁵ Besley, Timothy; Ghatak, Maitreesh
- ¹⁶ Diaz, Gonzalo Ruiz
- ¹⁷ Stern
- ¹⁸ Kima, Yoon-jung; Choib, Mack Joong
- ¹⁹ New Songdo
- ²⁰ Kostyak, L; Shaw, D.M; Elger, b; Annaheim B
- ²¹ Buso, Marco, Marty, Frederic; Tra Tran, Phuong
- ²² Soukopov, Jana; Vacekov, Gabriela; Klimovský, Daniel
- ²³ Regana, Michael; Smitha, Jim; Lovec, Peter E.D
- ²⁴ Hueskes, Marlies; Koen Verhoest; Thomas Block
- ²⁵ Takano, Guillermo
- ²⁶ unsolicited proposals

- ²⁷ Garga, Swapnil; Sachin Gargb
- ²⁸ Meyer ,Axel H; Christopher Untucht; Georg C. Terstappen
- ²⁹ Wu ,Yunna ; Lingwenying Li ; Ruhang Xu ; Kaifeng Chen ; Yong Hu ; Xiaoshan Lin
- ³⁰ Entrena Utrilla ,Carlos M
- ³¹ NASA
- ³² Hurk ,Martijn van den ; Koen Verhoest
- ³³ Campos ,Matheus Leite; Cristiano Morini; Gustavo Herminio Salati
- ³⁴ Bj€arstig ,Therese ; Camilla Sandstr€om
- ³⁵ Dunham R.
- ³⁶ Mury
- ³⁷ Ishikawa
- ³⁸ Soa ,Yang
- ³⁹ Temmy Sunyotob, Fabrizio; Tediosid, Elisa
- ⁴⁰ Hendricks
- ⁴¹ Subarao
- ⁴² Silberberger
- ⁴³ Bloom , Canning , Sevilla
- ⁴⁴ Gurgul , Lach
- ⁴⁵ Galor
- ⁴⁶ Selden , Song
- ⁴⁷ Constantini , Monni
- ⁴⁸ Alagh
- ⁴⁹ Barbier
- ⁵⁰ Constantini , Liberati
- ⁵¹ De Soto